

Лариса ПАНЧЕНКО

викладач кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОНЛАЙН-МЕДІАЦІЇ

Наслідки COVID-19 зумовили потребу в плануванні та веденні процедури онлайн медіації, які в науковій літературі мало досліджено.

У зв'язку із обмеження в доступі громадян в суди внаслідок карантину, виникла потреба у використанні позасудових способів врегулювання конфліктів шляхом онлайн медіації, яка є особливо актуальною в умовах подовження карантинних заходів та зарекомендувала себе як успішний інструмент в роботі суду онлайн.

На сьогодні для вирішення онлайн-спорів українськими медіаторами використовується досвід колег США та Австралії, які мають багаторічний досвід роботи в телефонному та онлайн режимі [1].

До переваг онлайн-медіації належить гнучкість процедури, відсутність територіальних обмежень, значна економія часу та кошів учасників медіаторської процедури вирішення спорів.

Медіація – це не лише процес вирішення спорів, а й ефективна комунікація, яка дозволяє знайти результат, який всі сторони приймають та вважають справедливим для себе.

Онлайн-медіація – це якісні зміни в українському суспільстві.

До основних принципів медіації належать: гнучкість процедури, конфіденційність, добровільність участі сторін та їх правомочність, незалежність та неупередженість медіатора.

Якщо порівнювати судові спори з процесом медіації, то маємо низку переваг, як от: в суді питання вирішується шляхом подання судового позову, а під час медіації складається домовленість про участь. У судовому порядку відбувається змагальний процес, тоді як медіація проходить на паритетних засадах.

У судовому порядку повідомлення учасників відбувається через суд. В процесі підготовки до онлайн-медіації на прохання однієї зі сторін медіатор може зв'язатись з іншою стороною.

Можливі труднощі в процедурі онлайн-медіації можуть виникнути через складність вмовити протилежну сторону розпочати процедуру.

Водночас ступінь контролю за вирішенням онлайн-спору надзвичайно велика. І хоча тривалість процедур може бути різною, всі можливі варіанти заздалегідь оцінюються сторонами та контролюються медіатором. Добровільність участі налаштовує на якнайшвидше вирішення спору. Безпосередньо в самому судовому процесі існує ряд пов'язаних з цим недоліків: багато часу витрачається на призначення справи до розгляду. Протилежна сторона може не з'явитися до суду, – через що судові засідання відкладаються. І хоча процедура переговорів регулюється Кодексом етики медіатора та Правилами медіації на відміну від суду, де відбувається регулювання за допомогою процесуального законодавства, саме через можливість сторін впливати на процес переговорів ступінь контролю залишається високий. У процесі медіації є значною роль медіатора, який забезпечує співпрацю та робить ефективний внесок у переговори, як нейтральна сторона. Правове оформлення результатів медіації здійснюється за допомогою медіатора або залученого юриста. В судовому ж процесі відбувається забезпечення змагальності процесу під час здійснення захисту. До ризиків відносимо можливість відсутності згоди в процесі медіації та непередбачуваний результат згідно судового рішення, що можливо ускладнить виконання рішення суду. Водночас за результатами спору в процесі онлайн-медіації досягається згода, укладається домовленість та має місце договір, тоді як у суді ухвалюється рішення, яке задовольняє лише одну зі сторін [2].

До 2021 року в Україні не було врегульовано питання врегулювання порядку процедури медіації.

21 листопада 2021 року Верховна рада ухвалила проєкт закону про медіацію, який направлено на підпис Президенту.

Законом визначаються :

- основні засади та принципи проведення медіації;
- вимоги до порядку медіації як позасудової процедури;
- підготовка медіатора та його статус.

При цьому звернено увагу, що медіація може бути проведена як до звернення до суду, зокрема третейського, або міжнародного комерційного арбітражу, так і під час досудового розслідування та під час виконання рішення суду. Також зазначено, що перебіг медіації не впливає на перебіг позовної давності.

Проектом визначено, що медіація може застосовуватись в будь-яких спорах із сімейних питань, щодо вирішення господарських питань, трудових, цивільних, також у кримінальному провадженні.

Законодавчо визначено принципи медіації:

- добровільність;
- конфіденційність;
- нейтральність;
- незалежність.

Процедура підготовки медіатора становить не менш 90 годин навчання та її зможуть здійснювати заклади освіти відповідно до законодавчих вимог. До програми навчання медіації включається підготовка правового врегулювання спорів, способи ведення переговорів та етика медіатора. Також планується створення реєстрів медіаторів різноманітними організаціями, органами державної влади та місцевого самоврядування [1].

Європейська правова система заохочує сторони використовувати належні правові процедури для вирішення спору, крім того, законодавство ЄС містить норми про медіацію.

10 червня 2020 року було затверджено Декларацію «Вивчені уроки і виклики, з якими стикнулася судова влада протягом і після пандемії COVID-19», в якій серед іншого вказано на доступ до правосуддя альтернативними способами, такими як онлайн-сервіси або вебсайти суду та інші засоби комунікації.

Серед інших прийнято Регламент (ЄС) No 524/2013 Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2013 р. Про онлайн вирішення спорів щодо споживчих спорів та внесення змін до Регламенту (ЄС) No 2006/2004 та Директиви 2009/22/ЄС та Директиву No 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах. [3, с. 149].

Серед поширених платформ для проведення медіації з 1998 року є переговорна платформа CyberSettle, що використовує сліпий переговорний процес для врегулювання страхових та комерційних спорів. Сторони надають конфіденційну інформацію, яка буде розкриватися лише тоді, коли обидві пропозиції відповідають певним стандартам, що закріплені Сторонами.

Необхідно звернути увагу, що встановлення інтернет-протоколів посередництва дозволить судам зосередитись на справах поза межами медіації та будуть розглядатися більш ефективно, що допоможе вирішувати нагальні питання більш ретельно.

В період від 12 березня до 12 травня 2020 року на YouTube каналах «Судова влада України» та «Вищий антикорупційний суд» загалом було трансльовано 174 судові засідання у 39 судах України, що говорить про ефективність таких засідань у судовому порядку та під час проведення процедури загалом.

В українських реаліях найбільш реальні платформи для використання Skype, Zoom, FaceTime, GoToMeeting, телефон та/або електронну пошту тощо.

Отже, онлайн-медіація – це процес віртуального вирішення спорів, що сприятиме розширенню доступу до правосуддя.

1. Проект закону про медіацію № 3504 від 19.05.2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877

2. Романадзе Л. Д. Онлайн медіація між суб'єктами господарювання: додаткові виклики для сторін та медіатора. С. 282–284.

3. Розумна М. Актуальні проблеми та перспективи розвитку альтернативних способів врегулювання спорів в Україні: онлайн-медіація та посередництво. Інформаційне право. 2020. № 9. С. 147–152.